

IKER
GAZTE
NAZIOARTEKO
IKERKETA EUSKARAZ

III. IKERGAZTE

NAZIOARTEKO IKERKETA EUSKARAZ

2019ko maiatzaren 27, 28 eta 29
Baiona, Euskal Herria

ANTOLATZAILEA:
Udako Euskal Unibertsitatea (UEU)

GIZARTE ZIENTZIAK ETA ZUZENBIDEA

**Arrasaten komunitatea(k)
ehunduz, Ainara Santamaria
Barinagarrementeria**

*Edorta Arana Arrieta eta
Ion Andoni del Amo Castro*

122-130 or.
<https://dx.doi.org/10.26876/ikergazte.iii.02.17>

Arrasaten komunitatea(k) ehunduz

Santamaria Barinagarrementeria, Ainara¹; Arana Arrieta, Edorta¹ eta del Amo Castro, Ion Andoni²

¹NOR Ikerketa Taldea, ²IkasGura Ikerketa Taldea, UPV/EHU

ainara.santamaria@ehu.eus

Laburpena

Aniztasuna errealitatea eta erronka den gurea bezalako gizarte batean, ematen ari diren aldaketak ulertzeko herri-mugimenduetan jarri dugu fokua. 2018ko otsailetik azarora bitarte Gipuzkoa mailan garatu zen *Komunitateak ehunduz herri ekimenetatik* (Hainbaten artean, 2018) ikerketaren baitan aztertutako Arrasateren kasua landuko dugu artikulu honetan. Hain justu, Arrasateko herri-mugimenduen artean sortzen ari diren elkarguneen eta bultzatzen ari diren prozesu komun bidez, herritartasun modu berriei hausnartuko dugu.

Hitz gakoak: herri-mugimendua, Arrasate, herritartasuna, aldaketa, komunitatea, aniztasuna.

Abstract

Social movements are an interesting element for the analysis of the changes that are taking place in our society, a society in which diversity is both a reality and a challenge. In this article we will describe the case of Arrasate, within the framework of an extensive research entitled “Weaving communities from the social movements initiatives” that during 2018 put its focus on Gipuzkoa. We will discuss on it the emergence of new forms of citizenship hand by hand with collaborative projects and the common work of the various social movements.

Keywords: social movements, Arrasate, citizenship, change, community, diversity.

1. Sarrera eta motibazioa

Ez dira arraroak azken hamarraldian izandako krisi ekonomikoa gainditu dugula dioten ahotsak. Datuek, ordea, bestelako argazkia erakusten digute, gehiengoarentzat bizitza geroz eta prekarioagoa den bitartean gutxiengo baten aberastasuna gorantz doala¹, hain zuzen. Egoeraren gordintasunaz jakitun, bestelako jendarte eredu baten alde aktibo mantentzen diren norbanakoak biltzeko kolektibo ugari daude Euskal Herrian. Egungo bizi antolamenduaren gabeziei erresistitzea eta eraldaketa sozialari ekitea dira herri-mugimendu² horien motibazio nagusiak.

*Komunitateak ehunduz herri-ekimenetatik*³ (Hainbaten artean, 2018) izenburua duen ikerketaren bidez Gipuzkoako herri-mugimenduen artean bultzatzen ari diren ekintzetan jarri dugu arreta, sinetsita baikaude komunitateak nola ehuntzen diren jakiteko nahitaezkoak direla. Uste horretatik abiatzen da ikerketa ardaztu duen hipotesi nagusia: herri eragileen artean sortzen diren sareetan eta elkarlanean,

¹ [https://www.berria.eus/paperekoa/1873/011/001/2019-01-](https://www.berria.eus/paperekoa/1873/011/001/2019-01-22/munduko_biztanleen_erdiek_adina_ondasun_dute_26_lagun_aberatsenek.htm)

[22/munduko_biztanleen_erdiek_adina_ondasun_dute_26_lagun_aberatsenek.htm](https://www.berria.eus/paperekoa/1873/011/001/2019-01-22/munduko_biztanleen_erdiek_adina_ondasun_dute_26_lagun_aberatsenek.htm)

² Lan honetan “gizarte-mugimendu” eta “herri-mugimendu” hitzak sinonimotzat joko ditugu, ez dugu bereizketarik egingo.

³ Ikerketa hau beste ikerketa orokorrago batean kokatzen da: Espainiako MINECO-Ministerio de Economía, Industria y Competitividad delakoak, 2017ko deialdian, onartu digun proiektu nagusi baten parte da. Proiektu horren izenburua *Nuevas solidaridades, reciprocidades y alianzas: la emergencia de espacios colaborativos de participación política y redefinición de la ciudadanía* da eta Euskal Autonomia Erkidego osoan garatuko da (kodea: CSO2017-82903-R; epea: 2018-2021). Ikertzaile nagusiak Mari Luz Esteban Galarza eta Josu Amezcua Albizu dira.

egitasmo, elkartasun eta herritartasun modu berriak gauzatzen ari direla, maila materialean zein sinbolikoan. Artikulu honetan, aipatu ikerketa zabalaren baitan kokatzen den Arrasateko herri-eragileen kasuari erreparatuko diogu zehazki.

Gipuzkoako Foru Aldundiak (Etorkizuna eraikiz programa) eta UPV/EHUko Gipuzkoako Campuseko Errektoreordetzak duten hitzarmenaren baitan kokatzen da proiektua, eta UPV/EHUko hiru ikertalde aritu gara bertan lanean⁴: AFIT (Antropologia Feminista Ikerketa Taldea, HEFA-Hezkuntza, Filosofia eta Antropologia fakultatekoa), NOR eta PARTE-HARTUZ (Gizarte eta Komunikazio Zientzien fakultatekoa).

Gipuzkoa mailako zein Arrasateko kasuari buruzko informazio osatuagoa nahi izanez gero, *Komunitateak ehunduz herri ekimenetatik* (Hainbaten artean, 2018) ikerketaren memoria txostena irakurtzea gomendatzen dugu.

2. Egoeren azterketa

Premisa honetatik abiatu genuen *Komunitateak ehunduz herri ekimenetatik* (Hainbaten artean, 2018) proiektua: geroz eta atomizatuagoa eta askotarikoagoa den gizarte konplexu honetan, gizarte-mugimenduak funtsezko aktoreak direla komunitateen ehungintzan. Izan ere, mugimendu horietako dinamikek eragin nabarmena daukate aldaketa sozialean, herritarren kohesioan, parte-hartze politikoan, identitatean edo herritartasunaren konfigurazioan (Beck, 2001).

Krisi testuinguruan ekintza kolektiboarekin batera, elkarlanak eta elkartasunak garrantzi handia hartu dutela ere hausnartzen genuen (Hainbaten artean, 2018). Zaurgarritasun egoerari aurre egiteko, gizarte-talde eta eragile zenbaitek elkarrekikotasunean eta elkartasunean oinarritutako ekimenak jarri dituzte abian. Elkarrekikotasuna, ekitatea helburu duen transferentzia modu bezala definitu daiteke (Terradas, 2002), gizarte talde batek antolatzen duena, bai interes materialagatik eta baita atzean ezkuta daitekeen behar moralaren eraginez ere (Narotzky eta Moreno, 2000). Pierpaolo Donatik (1999) azpimarratu duen bezala, elkartasuna kulturartekotasunerako/kulturaniztasunerako oinarritzko ezaugarria da, ezberdintasunak errespetatzeaz gain, berauek aitortzeko beharrezkoa delako, horrela elkar lagundu eta harreman sendoak sortu ahal izateko. Hortik abiatuz, gizarte- mugimenduen arteko elkarlana aztertzeak garrantzia bereganatzen du.

Azkenik, herri-mugimendu horien praktikek, herritartasunean aldaketak eragiteaz gain, identitatean ere ondorioak dituztela baieztatzen genuen (Hainbaten artean, 2018). Izan ere, egitura eta erakunde handiek garrantzia galtzen duten krisi testuinguru batean, norbanakoak zentraltasuna irabazten du eta, ziurtasunak eraiki nahian, pertsonak identitatearen (berr)eraikuntza prozesuetan murgiltzen dira (Giddens, 1991; Melucci, 2002).

Esku artean daukazu lanean, beraz, herritartasunaren definizioan, berrikuntzan eta aldaketetan jartzen da arreta, eta horretarako Arrasateko herri-mugimenduen (feministak, arrazakeriaren aurkakoak, ekologistak, kulturartekoak, euskararen aldekoak...) hainbat jarduera eremu eta espazio aztertzen dira. Artikulu honetan lehendabizi, herri mugimenduen barne bizitzaz arituko gara, ondoren kolektibo horiek dituzten kanpo harremanei erreparatzeko. Hirugarren puntu batean, aniztasunaren kudeaketarako garatzen dituzten planteamendu eta estrategiak ezagutuko ditugu, bereziki, jatorri eta

⁴ Honako lantalde aritu da “Komunitateak ehunduz herri ekimenetatik” (Hainbaten artean, 2018) ikerketan lanean: Mari Luz Esteban Galarza (koord.), Amaia Agirre Miguélez, Edorta Arana Arrieta, Iñaki Barcena Hinojal, Margaret Bullen, Ion Andoni del Amo Castro, Carmen Díez Mintegui, Maddalen Epelde Juaristi, Irantzu Fernández Rodríguez, Miren Guilló Arakistain, Jone M. Hernández García, Iker Iraola Arretxe, Josu Larrinaga Arza, Marta Luxan Serrano, Laura Muelas de Ayala, Andere Ormazabal Gastón, Ainara Santamaria Barinagarrementeria, Maria Ruiz Torrado, Miren Urquijo Arregi, Julen Zabalo Bilbao eta María Zapata Hidalgo. Laguntzaileak: Maider Iturbe Mujika, Uxue Ruiz Romo eta Maider Galardi F. Agirre.

kultura ezberdinei lotuta. Azkenik, euskara eta erdaren gaiari helduko diogu, beti ere gizarte mugimenduetan ikuspegitik.

3. Helburuak

Honelako helburuak egosten genizkion Gipuzkoa mailako ikerketari, zeinak lan honetan abordatzen ari garen Arrasateko kasuan itzulpen zuzena izan duten:

“Azken urteotan bizitzen ari garen krisi eta gizarte-aldaketa testuinguruan, talde, eragile eta herri-mugimenduen artean garatzen ari diren elkarguneak eta prozesu komunak aztertzea da ikerketaren honen helburu nagusia. Era berean, analizatu dugu nola, ibilbide horietan norbanakoen eta kolektiboaren artean elkartasun eta elkarrekikotasun forma material eta sinboliko berriak gauzatzen ari diren. Bereziki ekimen horietan sortzen diren aliantzetan, aldarrikapenetan, salaketetan, oztopoetan eta kultur-sorkuntzan sakondu nahi izan dugu” (Hainbaten artean, 2018: 7-8).

Proiektuak bost ardatz nagusi ditu: (1) kultur- eta gizarte-aniztasuna (migrazioa); (2) genero berdintasuna; (3) hizkuntzen aldeko ekimenak eta, bereziki, euskararen gaineko pertzepzioa edota erabilera; (4) jasangarritasuna eta ingurune-justizia; eta, (5) herritartasunaren konfigurazioak.

Ikerketan erabili dugun metodologia, kualitatiboa eta etnografikoa da eta hauexek dira baliatu ditugun teknika nagusiak: (1) sakoneko elkarrizketak (banakakoak eta taldekoak) eta eztabaida-taldeak; (2) behaketa parte-hartzailea; (3) iturri dokumentalen azterketa (tokiko ikerketak eta agerkariak, eskuorriak, etab.) eta (4) sareen mapa.

Teknika horiek aplikatuz, hauexek dira, zehazki, Arrasaten burutu ditugun jardunak 2018ko otsaila eta azaroa bitartean: sareen mapak osatu ahal izateko 20 galdetegi⁵, 22 pertsonen iritzia jasotzeko balio izan diguten 10 sakoneko elkarrizketa eta 1.5 orduko iraupena izan duen behaketa saio bakarra. Analizatutako guztiak proiektuaren ardatzekin bat datozen norbanako, gune edo ekimenak izan dira.

4. Ikerketaren muina

Arrasateko herri-mugimenduaren analistak esanguratsuak iruditu zaizkigun ezaugarriak azaltzen hasi baino lehen, garrantzitsua iruditzen zaigu ikerketa eremuaren kokapen labur bat egitea.

Arrasate Debagoiena eskualdean (Gipuzkoa) dagoen 21.977 biztanleko herria da⁶. Bertan bizi diren herritarrak, batik bat, Euskal Herriko beste lurraldetatik edota Espainiako Estatutik etorritakoak dira⁷. Baina, Erdialdeko Amerikako eta Hego Amerikako pertsonen etorrera ere nabarmena izan da herrian. Oro har, azken hamarkadetan biztanleriaren beheranzko joera txiki bat nagusitu da: doazenak datozenak baino gehiago direlarik. Ekonomiari dagokionean, bigarren eta hirugarren sektoreari lotutako jarduerak dira nagusi, eta ezin aipatu gabe utzi kooperatiben mugimendua, zeinak nazioartean antolaketa-eredu eta eredu sozioekonomiko horren erreferentzi gune bilakatzeraz eraman duen Arrasate.

Baina ekonomikoa ez ezik, gizarte- ehundura sendoa eta aberatsa daukan udalerrria da. Azken hamarkaden ibilbideari begirada bat eginez gero, ikus daiteke ugariak izan direla jendearen gogoak eta beharrak gauzatzeko sortu diren elkarteak eta gizarte-mugimenduak, eta modu askotakoak horiek erabili dituzten antolaketa eta parte-hartze moduak.

Bereziki euskararen eta feminismoaren alorretan, baina baita migrazioa, ekologia edo gizarte berrikuntzaren inguruan ere eratu diren elkarte eta gizarte-mugimenduak aztertu ditugu.

⁵ Atal honen diseinuan eta analisisan, Bartzelonako Unibertsitat Autònomako sareen ikerketaren metodologian aditua den antropologo-lantalde baten aholkularitza baliatu dugu, José Luis Molina González ikertzailearen zuzendaritzapean.

⁶www.arrasate.eus/eu/arrasate-herria

⁷<http://udal.aztiker.com/arrasate/eu/node/417>

4.1. Herri-mugimenduen barne funtzionamenduaz

Arrasateko elkarte eta gizarte-mugimendu asko, denak ez badira, bi geruzatan antolatzen direla ikusi dugu. Erdigunean, muinean, talde motorra dago zeina jende kopuru txiki batez osatzen den eta talde handiagoaren dinamizazio lanaz arduratzen den. Muin honen bueltan, modu lausoagoan antolatzen den pertsona geruza zabalago bat dago. Tipularen antzeko osaera dute bi maila horiek: bakoitzak funtzio eta partaidetza modu definituak erakusten ditu, baina bien arteko loturak eta hartu-emanak egon daitezten ahalegintzen dira mugimenduko kideak.

Mugimenduak pertsonen osatzen dituzte eta esan genezake pertsona horien deskribatzaile nagusia aktibotasuna dela; eragilearen dinamiketan ez ezik, bestelako eremu (lantoki, hezkuntza...) edo talde eta gizarte-mugimenduetan ere inplikatzeko direlarik. Zentzu horretan, eragile bakoitza osatzen duten norbanakoen garrantzia azpimarratuko genuke, bai taldeen funtzionamendua osasuntsu mantentzeko baina baita Arrasateko herri-mugimenduaren sarea osatzerako ere. Eta ideia hori mugimenduetako kideek ere garbi daukate: elkarte ezberdinen baitan biltzen diren pertsonen arteko harremanek sekulako indarra daukatela. Indar hori, gainera, “militantzia” bikoitza ala hirukoitza daukaten pertsonen esker areagotzen da, hainbat elkarteren berri izateko eta horien arteko loturak ehuntzeko balio izaten baitu honek. Beraz, erlazio egiturarik eduki ez arren, maila pertsonalekoek zubi-lan hori betetzen dute zenbaitetan.

Kideen parte hartze eta engaiatzeko moduei dagokionean, lehengo eta gaurko garaien artean ezberdintasunak sumatzen dituzte elkarriketatuek. Ekintzailetasuna eta jardunaren iraunkortasuna direlarik gehien aipatzen dituzten aldagaiak. Ekitea, gauzak egitea, beti egon da hainbat gizarte-mugimenduren oinarrian, aspaldikoengan eta Arrasaten ikusi dugunaren arabera, bereziki mugimendu berriengan. Pottogorriak neska gazte transfeministen taldeak edo pentsiodunen elkarteak esaterako, biak ala biak ibilbide berriko eragileak, indar handia jartzen dute ekintzailetasunaren ideian. Zentzu horretan, lehenagotik datozen herri-mugimenduek, elkarleen plangintza-eza arazo gisa ikusten badute ere, dinamika horretan gehiagotan aritzen diren mugimendu berriagoek ez dute beste modu batean funtzionatzeko beharrik ikusten. Ondorioz, esan genezake paradigma aldaketa baten aurrean topatzen garela antolatzearen eredu “klasikoaren”, zeinak denbora aurreikuspen luzearekin jokatzeko duen eta kutsu ideologiko handiko dinamikekin, eta “berriagoaren” artean, planifikazio gutxi eta epe laburreko ekimenenak nagusitzen direnekoan.

Aipatu dugun tipularen erako antolatze ereduaren, zenbait eragilek aitortu digute ekintzak bilakatzen direla bi geruzen lotura; ekintzek motor funtzioa betetzen dutela jende multzo txikikoek inguruan dauden inplikazioa lortzerakoan, alegia.

Hala ere, badira ahotsak etenik gabeko ekintza-katean jardutearen albo kalteak aipatzen dituztenak ere. Aipagarriena, eragile baten barneko eta kanpoko jardunaren arteko oreka zaildu egiten dela, barnekoaren kaltetan. Askotan gainera, ekintza horiek kanpoko agendak markatzen ditu eta eragileak nabari dute momentuan-momentuko beharrei erantzun behar izateak denbora planifikatzeko eta neurtzeko zailtasunak ekartzen dizkiela.

Bestelakoa izaten da egoera, egitura sendoagoa eta, nolabait esanda, trinkotuagoa duten elkarte eta gizarte-mugimenduekin. Izan mota batekoak ala bestekoak, gizarte-mugimendu horiek erakunde publikoekin harremana daukatenean planifikazioa eta ekintzen periodizazioa askoz ere luzeagoa izaten da, epe laburreko edo ertainekoaren aurretik.

Aztertutakoaren arabera, kezka iraunkorra da mugimenduen gehiengoarentzat azalekoa den inplikazio mailatik harago nola engaiatu jendea. Kide berriak, eta bereziki gazteak, erakarri nahia konstante bat da hainbat gizarte-mugimendutan. Horrek erakutsi lezake gizarte-mugimenduen zahartze bat ematen ari dela. Lehenago ere aipatu dugun eran, gizarte oro har eta herritarren inplikazio maila aldatu egin da, eta hori nabaria da hainbat planotan. Beste batzuen artean, transmisioan, belaunaldien arteko lotura eta ezagutzari dagokionean.

Eragileek identifikatzen dituzten tentsio puntuei dagokionean, marko nazionalari buruzko eztabaidatik eratorritakoak dira batzuk eta soilik emakumezkoentzako espazioak sortzeari lotutakoak beste batzuk. “Betiko” moduen eta berrien arteko talkekin erlazionatutakoak ere aipatu dituzte elkarrikitza batzuetan, eta elkartearen barruan modu boluntarioan lan egiten dutenen eta liberatuen artekoak ere bai.

Tentsio puntu horietatik sortutako gatazkak ekiditera edota gainditzera begira, Arrasateko gizarte-mugimenduetako kideek behin baino gehiagotan azaldu digute komunetan dituzten elementuen kudeaketa zein den garrantzitsua. Gutxieneko adostasunen inguruan eraikitzearen balioa. Minimo komun hori oinarritzakoa da aurrera egiteko.

Hala eta guztiz, aipatu behar dugu helburutzat duten herri mailako aktibazioa edo herrigintzarekin aitortzen duten motibazioak gain hartzen diela bidean sortutako kezka eta gabezi guztiei. Guztiek azpimarratzen dute elkartearen barne bizitzan dagoen giro ona egunerokoan.

4.2. Kanpo harremanak

Herri-mugimenduen arteko erlazioak, besteak beste, elementu klabeak dira horien ezaugarriak definitzeko. Hartu-emanetan, herri-mugimenduek beraien helburuak lortzeko aliantzak bilatzen dituzte, baliabideak mobilizatze aldera. Baina harremanen bitartez, herri-mugimenduek beraien izaera transmititu eta (ber)definitu ere egin dute, aldatu egiten dira.

Kanpo harremanei dagokienean, bi eremu ezberdindu ditugu: herri-mugimenduek erakundeekin dituztenak eta herri-mugimenduek elkarren artean dituztenak. Lehenengoari dagokionean, herri-mugimenduek gehienetan erakundearen aurretik joaten direla ikusi dugu, Arrasateko kasuan horrela gertatu dela baieztatu dute bederen, bai euskararen aldeko dinamiketan eta baita etorkinen harrera ematen. Adierazgarria da esaterako, AED elkarteak Arrasateko euskalgintzan jokatu duen paperari buruz hitz egiterakoan “bisionario” batzuk izan direla azaltzea.

Herri-mugimenduek sarritan kontra-botere izaera izaten dute eta horrek, zenbait kasutan, erakundeekin dituzten harremanak eskatea edota ahultzea eragin du. Dena den, Arrasateko eragile zenbaitzuk esan digutenez, azken denboraldian gauzak hobeto daude elkar harreman horri dagokionean. Adibidez, zenbaiten harremanak estuak dira erakundeekin, batez ere proiektuetarako diru-laguntzak tartean daudenean, erakundeak finantziatzearako iturri nagusi direlako.

Bi eremuen arteko jarrerak hurbiltze aldera, garrantzitsutzat jotzen dute hitzarmengintza, edo hala aitortu digute behintzat euskararen aldeko mugimendutik. Era berean, teknikarien figura ere gakoa izan da. Arrasaten jaso ditugun iritzien arabera, teknikariekin harremana ona da, zenbait kasutan testigantza positiboak eta esker onekoak jaso ditugu, espresuki zerbitzu sozialen arduradunei eta berdintasuneko teknikariari zuzendutakoak.

Hala ere, ñabardura txiki bat gehitzen dute puntu honetan, erakunde eta herri-mugimenduen arteko harremana sarritan “pertsonek arabera” izaten dela baieztatuz. Ondorioz, erakunde publikoan momentuan karguan dagoenaren perfilari estuki lotzen zaio herri-mugimenduetatik gertutasun maila. Izan ere, teknikariei buruz hitz egiterakoan ezaugarri profesionalak azpimarratzen dituzte baina baita pertsonalak edo ideologikoak ere. Adibidez, feminista den ala ez.

Hala ere, erakundeetako kritikak ere badira, eta iritzi ezkor gehienak erakundearen burokratizazioari lotutakoak dira, garai berrietara egokitzeko daukaten ezintasunarekin lotuta. Hala bada, burokratizazioak ekarri duen “inpersonalizazioa” edo denboran asko luzatzen diren tramiteengatik momentuko arazoei erantzuteko “efikazia eza” nabarmenduko genituzke. Burokraziaz gain, batzuetan adostutako planak aurrera eramateko borondate politikoa falta ere badagoela salatzen dute. Kritika horiek edota bestelako arazoak medio, erakundeekin harremana izatea ez da kolektibo guztietan ematen den zerbitzu; autofinantzatutako taldeek adibidez, erakundeekin harreman minimoa daukate, ez

dute horretarako interesik agertzen, eta gainera esperientzia ezkorrak bizi izan dituztela argudiatzen dute.

Hala ere, bada salbuespenik. Izaera instituzionala izan arren, herri-mugimenduarekin sintonia mantentzen duen erakunde bat nabarmentzen da egin ditugun elkarrizketetan: Arrasateko Emakume Txokoa. Erreferente positiboa da herriko mugimendu feministarentzat, eta positiboki baloratzen dute honen prestutasuna eta irekitasuna mugimenduarekin lan egiterako orduan.

Kanpo harremanen bigarren esparruan murgilduz, hau da, herri-mugimenduek elkarren artean dituzten harremanak, oro har, elkarleen artean erlazio askorik ez dagoela onartzen da: komunikazio bideen gabezia nabarmentzen dute, “bastante independenteak” direla. Ez dago elkarlanerako planteamendurik. Eta egotekotan, esparru bereko eragileekin izaten da gehienetan. Arestian aipatu bezala, harreman pertsonalek pisu handia hartuko dute kolektibo arteko harremanetan eta, batez ere, modu informalean bideratzen dira.

Zentzu honetan, harremanen esparruan ere mugimenduen barne dinamiketan ematen ari den paradigma aldaketa moduko bat nabaritu dugu: Euskal Herrian, aurreko hamarkadetan, izandako haustura larriak ez dira hain gordin azaleratzen, eta aldiz, harremanetarako desioa askotan agertzen da. Desioa esan dugu, askotan nahia baino ez delako: praktikan, ikusi dugun bezala, harremanak ez baitira hainbeste zabaldu.

4.3. Aniztasuna, errealitatea izan nahi duen erronka

Arrasateko esparru ugartan dago aktibo herri-eragileren bat sektoreari lotutako lanketa egiten: feminista gazteak, pentsiodunak, euskara elkarteak, gazteen aisialdia... Egunerokoan, bakoitzak eremu konkretu batean lan egiten duela ikusi dugu baina, egiari zor, azken urteetan gehitu egin dira hainbat ardatz lantzen dituzten eragileak. Adibiderik argiena Ekin dugu, zeinak euskara, migrazioa eta feminismoa dituen lan ardatz.

Gizarte eta kultur-aniztasuna gure testuinguruen ezaugarri nagusietakoa izanik, herri-eragileen egitekoa aztertu ondoren, gehitu behar dugu aniztasuna mugimenduen lehengaia eta lema ere badela. Etengabeko lanketa eskatzen duena: kolektibo edo proiektu baten nukleotik urrunago daudenengana heltzeak ahalegin bat eskatzen baitu. Mugak muga, herri-mugimenduak berariazko lanketa egiten saiatzen dira gai honi dagokionean eta hori azpimarratzekoa da.

Aniztasunaren gain modu orokor batean galdetzerakoan, kategoria batzuk beste batzuk baino gehiago nabarmentzen direla ikusi dugu. Bestela esanda, aniztasunari buruz pentsatzerakoan, herri-eragileak ezaugarri batzuei lotutako artikulazioaz mintzo direla batik bat. Arrasateren kasuan, nabarmena izan da etniaren ala jatorri kulturalarekin lotzen dutela aniztasunaren gaia. Aldiz, bigarren maila batean gelditzen dira adina, hizkuntza, klasea eta sexualitatea; eta aniztasun funtzionala apenas agertzen da.

Aniztasunaz pentsatzerakoan ikuspegi multikulturalistan egiten den enfasiak bere arriskuak ere baditu, esaterako, egon ahal diren hutsuneen ardura migratzaileen esku uztearena. Etorkinek badituzte berariazko oztopoak modu iraunkorrean antolatuta egon ahal izateko: sarri ez dute leku berean denbora luzean irauten; lan-baldintzengatik, eguna eta denbora librea era ezberdinean antolatzen behartuta egoten dira; eta gainera, familia sareen faltagatik, umeen zaintza partekatze arazo handiak izan ohi dituzte.

Etorkinek beraien elkarte propioak dituzte eta Arrasateko beste eragile batzuetan parte hartu baino lehen, beraien kulturari lotutako elkarteak izaten dira lehenengo antolatze- espazioak. Emakume arabiarak eta nikaraguarak aipatuko ditugu, aitzindariak izan direlako zentzu horretan.

Ondorioz, migratzaileen parte-hartzearen muga ez legoke horrenbeste, gure ustez, beraiek beraien artean antolatzeko unean, baizik eta mugimendu edo ekimen mistoen koordinazio edo zuzendaritza-postuetan zein bilkura orokorretan besteekin batera egoterakoan.

Batzuetan, baina, esaten denak baino garrantzia handiagoa hartzen du esateko moduak eta etorkinei buruz hitz egiterakoan, “beraiek-gu” dikotomia antzeman dugu behin baino gehiagotan. Horrek ezin hobeto uzten ditu agerian gure gizartean aniztasunetik jarduteko ditugun zailtasunak, edozein dela kontuan hartu beharreko faktorea.

Azkenik, aniztasunaren aferan ere mugimendu feministak Arrasaten daukan aitzindaritza azpimarratzekoa dela iruditzen zaigu; gaitasun handia erakutsi baitu generoaren aldagaian indarra jarri eta bestelako ezaugarrien gainetik ezberdinen artean zubiak eraikitzeko.

4.4. Hizkuntza(k)

Orokorrean esan dezakegu Arrasate herri euskalduna dela eta herri-mugimenduek ahalegin berezi bat egiten dutela euskaraz jarduteko. Horren seinale da Arrasaten euskararen babes eta sustapenaren aldeko elkarteek daukaten eskarmentua. Horiek adierazten dutenez, euskararenganako pertzepzioa aldatu da: askorentzat nortasunaren zutabe nagusia izaten jarraitzen duen arren, hainbatentzat agenda publikotik desagertu da eta hizkuntzaren ezagutza gora egin den bezala, erabilera lausotu egin da.

Horrez gain, azken urteetan, herriko mapa linguistikoa askotu da; lehenago nagusitasuna zeukaten gaztelera eta euskararekin batera, beste hizkuntza batzuen presentzia geroz eta nabarmenagoa da. Euskararen ingurunea mugitzeko elementu berrien artean etorkinen presentzia aipatzen dute herri eragileek, baina ez faktore bakar modura.

Gaztelaniak migratzaile askorentzako *lingua franca* papera jokutzen du gehienetan, nahiz eta orokorrean barneratua duten hizkuntzena gai garrantzitsua dela Euskal Herrian. Hizkuntza integrazioaren gaiari lotuta, bi iritzi gailentzen direla konturatu gara: 1) euskara inklusio prozesuan oztopo gehigarria izan daitekeela pentsatzen dutenak eta 2) euskarak Arrasate bezalako herri euskaldun batean gehiago integratzen lagun diezazukeela pentsatzen dutenak. Bata zein bestea baieztatzeko, ikerketa honetan izan duguna baino kontraste handiagoa beharko genuke, bereziki etorkinekin.

Azkenik, bestelako esperientzia sozial eta politikoetatik ikasitakoak hizkuntzen eremura ekarriz, euskararen inguruko politika integratzaile eta orokorra behar-beharrezkoa dela irizten diote informatzaileek.

5. Ondorioak

Lanaren azken atal honetan, abiapuntura itzuliko gara eta Arrasateko herri-mugimendua sinergia, elkarrekintza eta oztopoak aztertu ostean, herritartasunaren konfigurazioa, berrikuntza eta aldaketei buruz hitz egingo dugu.

Komunitateak ehunduz herri ekimenetatik proiektuan jasotzen genuen moduan:

“Kontzeptu abstraktu eta definitzeko zailtasunez bete dugu herritartasuna. Hala adierazi dute gure ikerketan jardun duten kide gehienek. Gutxi landua, gainera, erran nahi baita, egunerokotasunean ez dugu hitz egiten herritartasunaz, berarekin harremanetan dauden hainbat gai etengabe aipatuak izaten badira ere” (Hainbaten artean, 2018:312).

Definitzeko zaila izan arren, Arrasateko herri mugimenduen praktikak ezagutu ostean, herritartasun berriak proposatzen ari direla ondorioztatu genezake. Herritartasunaren kontzeptua lau dimentsiotan ezberdintzen genuen gure lanean (Hainbaten artean, 2018: 312): herritartasun objektiboa eta subjektiboa; herritartasun pasiboa eta aktiboa; maila makroa eta mikroa; eta herri-mugimenduak eta erakundeak.

Herritartasun objektiboa, edo bestela esanda estatuak ezarritako baldintza batzuen pean bertako kideei onartzen diena, kritikatu izan da Arrasateko eragileen partetik. Berezi, migratzaileentzako betetzeko ia ezinezkoak diren baldintza zailak ezartzen dituelako eta horren adibide “triste” bezala gogoratzen dute herrian oso aktibo zen Nepaliarren lekualdatzea. Herritartasun subjektiboa aldez, identitate kolektiboaren gaiari dagokio eta normalean nazio identitatearekin lotzen bada ere, guk Arrasaten feministak egiten ari direna aipatuko genuke puntu honetan. Izan ere, liskarrak sor ditzaketen identitate ardatzak bigarren mailan jarri eta emakume izaeran bilatu dute indar bateratzailea; gainera, behin ere ukatu gabe bateratzen dituen komun horren baitan dagoen aniztasuna. Beste alde batetik, burututako elkarrizketa guztietan ikusi dugu herritartasun aktibo baten aldeko jarrera eta gako bezala agertzen da parte hartzearen gaia; balioa eta lehentasuna ematen diote herri-mugimenduek. Maila mikro eta makroari dagokionean, gure ikerketako protagonista gehienak eremu mikroan ari direla ikusi dugu, eremu horretan ematen diren esperientzia eraldatzaileek maila makroan ere izan dezaketen balioaz jakitun izanik. Azkenik, herri-mugimendu eta erakundeen arteko harremanari dagokionean, jarrerak hobetzen ari direla aipatu digute, nahiz eta oraindik botere politikoaren borondateari lotutako kritikak agertzen diren.

Herritartasunari dagokionean beraz, berrikuntza edo aldaketa batzuez hitz egin dezakegu Arrasateren kasuan. Izan ere, aniztasunaren erronka ardura bezala hartu, eta egon daitezkeen bereizketa zein zapalketa ezberdinen gainera (generoa, klasea, jatorria, hizkuntza...) elkar ezagutzen eta elkar ekintzan oinarritutako planteamendu partekatuetan jartzen dute indarra. Gutxiengo adostasunetatik gehiengo komunitara joaz, eguneroko aldaketa txikietatik erroko aldakuntzara. Hori guztia gainera, jarrera kritiko batekin egiten dute, topatzen dituzten ahulguneei eta arazoei muzin egin gabe. Proiektuaren azken lerroetan idazten genuen erara: “Etorkizunera begira badute ziurgabetasuna, baina itxaropena ere bai.” (Hainbaten artean, 2018: 315)

6. Etorkizuna

Komunitateak ehunduz herri ekimenetatik (Hainbaten artean, 2018) ikerketak feminismoan, ekologismoan, migrazioan eta euskararen bultzadan konprometiturik dauden eragileetara hurbiltzeko balio izan digu; beraien eguneroko lan jardunaren erradiografia osatu bat egin eta gizarte ehungintzan dituzten indargune eta ahulguneak identifikatzeko. Hala eta guztiz, ikerketa honetan sona txikia izan duten ahotsetan jarriko genuke fokua etorkizunera begira, aniztasunari buruz hitz egiterakoan erdigunean dauden baina falta diren horiengan.

7. Erreferentziak

Beck, U. (2001): *La invención de lo político*, Fondo de Cultura Económica, Mexiko.

Donati, P. (1999): *La ciudadanía societaria*, Editorial Universidad de Granada, Granada.

Hainbaten artean (2018): *Komunitateak ehunduz herri ekimenetatik*. Ikerketa txostena. 2018ko Abendua (argitaratu gabea).

Giddens, A. (1991): *Modernidad e identidad del yo. El yo y la sociedad en contemporánea*, Península, Bartzelona.

Melucci, A. (2002): *Vivencia y convivencia. Teoría social para una era de la información*, Trotta, Madril.

Narotzky, S. eta Moreno, P. (2000), “La reciprocidad olvidada: reciprocidad negativa, moralidad y reproducción social”, *Hispania. Revista española de Historia*, Vol. 60 (204), 127-160.

Terradas, I. (2002), “Acerca de un posible malentendido sobre la obligación de reciprocidad”, *Éndoxa: series filosóficas*, 16, 113-138.

8. Eskerrak/Aipamenak.

Eskerrik asko, proiektu honetan beraien “etxeetako” ateak zabaltzen dizkiguten herri mugimendu guztiei, bereziki bestelako Arrasate baten alde lan egiten duten horiei guztiei. Ezina ekinez egiten denaren adibidea zarete.

Eskerrik asko, *Komunitateak ehunduz herri ekimenetatik* proiektuari hitzak jarri dizkion lantaldeari, AFIT, NOR eta PARTE HARTUZeko kideei.